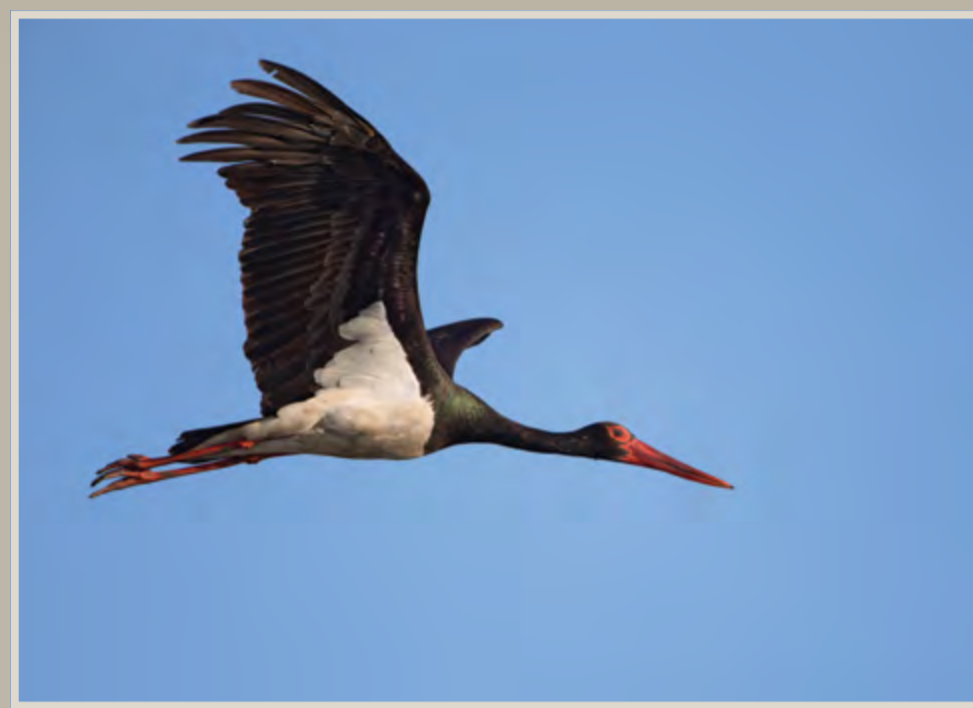

MADARA az erdőben

A Börzsöny erdeit járva talán legfeltűnőbb állatcsoport a madaraké. A hegység erdőterületei egyaránt otthont nyújtanak a hazánkban elterjedt és a ritkának mondható madárfajok számára, mivel az erdők – sokszor emlegetett – szerkezete (változatos faj- és koreloszlás, kellő mennyiségű holt fa, stb.) itt megfelelő táplálkozó- és búvóhelyet kínál, s a hegység jellegéből fakadóan a nyugalom is adott.

E nyugalmat különösképp igényli a ritka fekete gólya (*Ciconia nigra* – 1. kép), amely szinte mindenben ellentéte közismert fehér rokonának. Az ember közelségét nem tűri, a hegyvidék legrejtettebb völgyeiben telepszik meg. Hatalmas fészket idős fákra rakja, de a nyári viharok így is sokszor meghiúsítják költését. A börzsönyi állomány stabilnak mondható, az itt gyűrűzött madarak már számos érdekes vonulási adatot szolgáltatottak a külföldi (pl. cseh, osztrák, izraeli) leolvasások révén.

1. kép

2. kép

A tél folyamán szinte nyomasztó módon telepszik rá a csend az erdőre, amelyet csak a mindig élénk széncinégék (*Parus major* – 5. kép) hangoskodó csapatai törnek meg. A nyári félévben rovartáplálékon élő cinkék télre átállítják magukat magtakarmányra, így megspórolják a sok veszéllyel járó vonulást.

8. kép

9. kép

Azért az ízeltlábúak sem tűnnek el teljesen a téli időszakban. A kéregrepedésekben megbújó pókokra és rovarokra specializálódott csuszka (*Sitta europaea* – 6. kép) a hatékonyabb felderítés érdekében fejfelé közelkedve is áttekinti a fák törzsét. A sikert persze lehet fokozni, ezt segíti a csuszkák harkályokéhoz hasonló csőre, amellyel akár lyukat is tudnak a kéregbe ütni.

Az igazi harkályok szerepe az erdőben számos okból nélkülözhetetlen, elég csak a „fák doktora” vagy az odúgyártó szerepre gondolni. A fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos* – 7. kép) a hazánkban élő kilenc harkályfaj közül a legritkább. Ez a táplálékspecialista és bizonyos erdőtípusokhoz (nálunk bükkösökhöz) kötődő madár a Börzsönyben országos jelentőségű állománnyal rendelkezik. Élőhelyét jól jelzik a sötét erdőkben már messziről világító lecsupaszított holtfa csonkok.

Az igazi harkályok szerepe az erdőben számos okból nélkülözhetetlen, elég csak a „fák doktora” vagy az odúgyártó szerepre gondolni. A fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos* – 7. kép) a hazánkban élő kilenc harkályfaj közül a legritkább. Ez a táplálékspecialista és bizonyos erdőtípusokhoz (nálunk bükkösökhöz) kötődő madár a Börzsönyben országos jelentőségű állománnyal rendelkezik. Élőhelyét jól jelzik a sötét erdőkben már messziről világító lecsupaszított holtfa csonkok.

10. kép

Az előző fajhoz hasonlóan fokozott védeltséget élvező darázsölyv (*Pernis apivorus* – 2. kép) déli elterjedésű ragadozó, táplálék-bázisát a földben élő darazsak adják, amelyek fészket tyúkszerű lábaival kaparja ki. Tolla-zata különösen erős, a lágy részek (szem, csőr) környékét pikkelyek védik. Fészkelés idején szintén igényli a nyugalmat; bár későn kezd költésbe, és korán vonul el, a melegebb tölgyesek felett a nyár folyamán könnyen szem elé kerülnek példányai.

5. kép

Általánosan elterjedt rokona az egerészölyv (*Buteo buteo* – 3. kép, címben), amelyet a laikusok gyakran „lesasoznak”, pedig az igazi nemesröptűeknél jóval kisebb (alig több mint egy méteres) szárnyfeszítéssel bír. A Börzsöny felett keringő példányai szinte meghatározó tájképi elemnek számítanak.

Az énekesmadarak a nyári félév során bezengik az erdőt. A vörösbegy (*Erithacus rubecula* – 4. kép) jellegzetesen szomorkás énekű, gyakori madarunk. Eredetileg vonuló faj, de szemfülesebb egyedei az utóbbi évtizedekben a lakott területeken átvészelve a telet (majd ezáltal a távolra vonulókkal szemben sikeresebben foglalva a következő évi költőhelyeket) genetikai szinten is „átformálták” a migrációs szokásokat, így ma már nem ritka látvány a falvak szélén, bokorsávokban hóban keresgélő vörösbegy.

6. kép

11. kép

A patakokban bővelkedő Börzsöny völgyfőinek bükköseit májustól zengi be a kis légykapó (*Ficedula parva* – 8. kép) éneke. Mivel elsősorban a lombkoronában mozog, csak a legkitartóbb megfigyelők keríthetik távcső elé. Koraőszi vonulásokor már nem válogat az élőhelyekben: ugyanúgy felbukkan a budapesti ligetes parkokban, mint a hortobágyi halastavak gátoldali füzesében.

A jó kilátást ígérő kiugró szirtek sziklagyepjeiben, alacsony virágos kőrises erdeiben él a melegkedvelő, alapvetően mediterrán elterjedésű bajszos sármány (*Emberiza cia* – 9. kép). Tudományos nevét nem az amerikai hírszerzésről, hanem jellegzetes hangjáról kapta. A párok a talajon laza kolóniákban fészkelnek, s később a telet is kisebb csapatokba verődve próbálják átvészelni.

A közelmúltban megtelepedő fajok közé tartozó – az előzőekhez hasonlóan fokozott védelmet élvező – uráli bagoly (*Strix uralensis* – 10, 11. kép) a nagyméretű odvak hiányában a mesterséges költőládát is elfogadja fészkelőhelyül. Az elmúlt években végzett gyepterületek kedveztek a faj számára, mivel elsősorban a rövid fűvű hegyi rétek rágcsálóit fogyasztja.

A madárfajok könnyű megfigyelhetőségük és különleges szépségük révén sok ember érdeklődését kivívják; az erdei élőhelyek védelme és megőrzése terén a madárfajok között is bőven található ún. zászlóshajó- ill. esernyőfajoknak kiemelt szerepe van.

4. kép

7. kép

A táblát az Ipoly Erdő Zrt felkérésére a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság állította össze. Fotók és szöveg: Selmezi Kovács Ádám
Grafika: Ali Vali